

Ndang o ndang

SEEREP

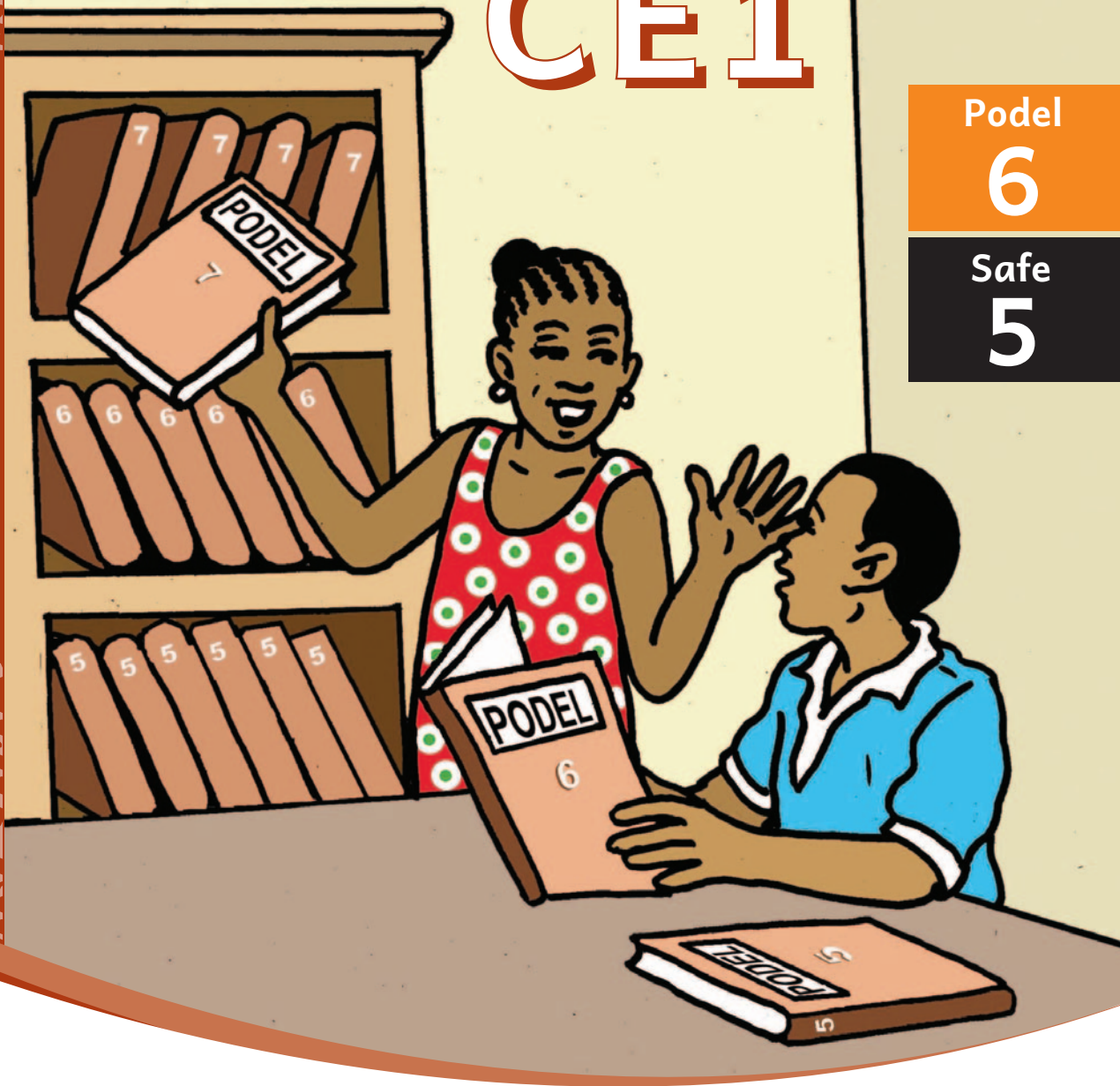
CE1

Podel

6

Safe

5

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Seereer

Ndang o ndang

Podel **6** Safe **5**

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Taap Cangel

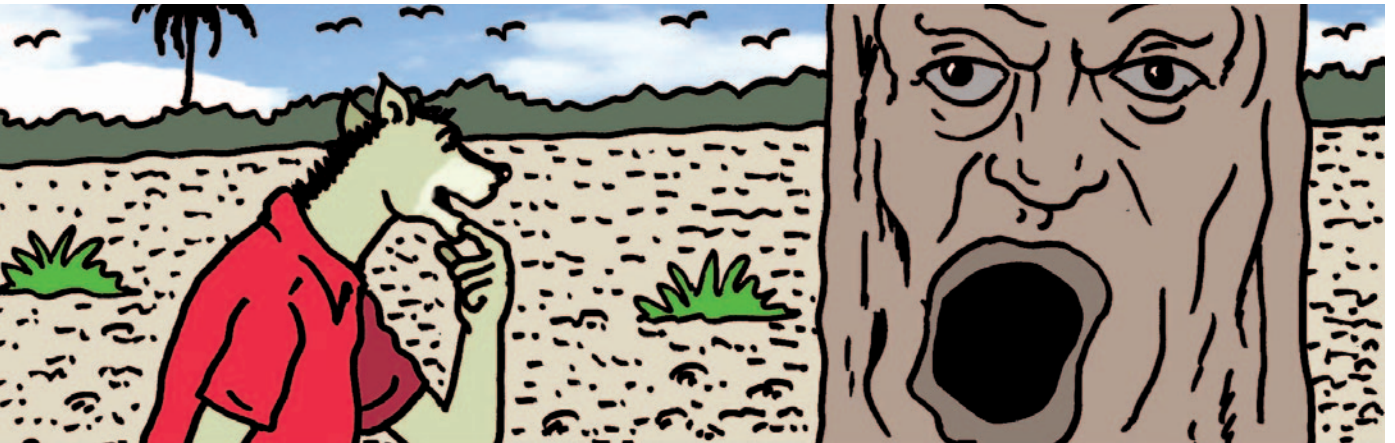
Ndol, Moon fo ndaxar ne na layaa 4

Jambaar fee Samba Gilaajeegi 15

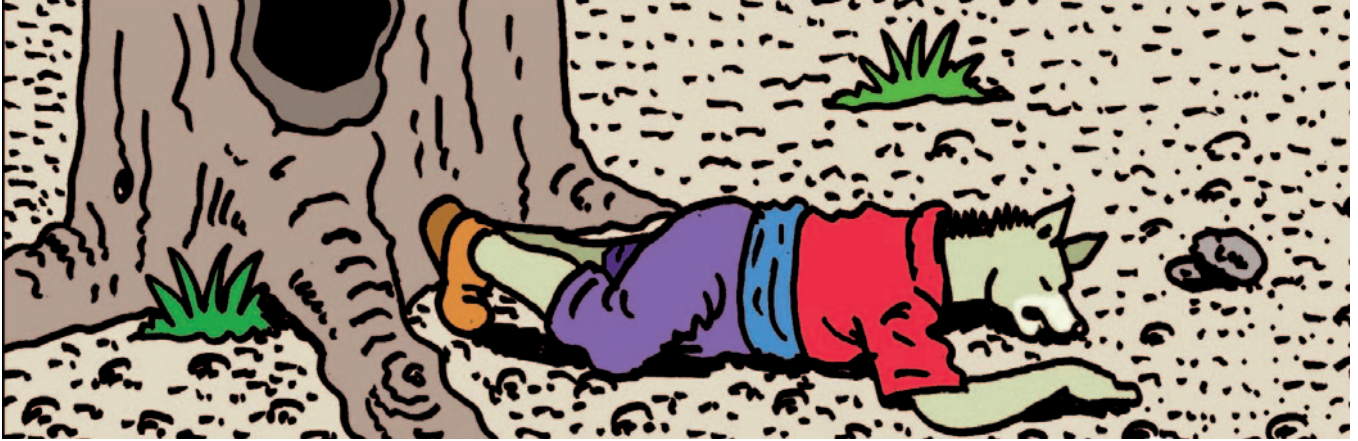
Sofoor fa sagnu 31

Ndut ne..... 43

Ndol, Moon fo ndaxar ne na layaa

Kom leng, Moon kaa ñaay'looxoogu kam a koɓ ale no ceeɗ sumu. Ta retaa garaa, a yufaa, a wuuqaa. A baatnangaa a geenoox a xooñ-noox. A fi'aa pi'el o Moon. keene damin boo o ñuxur ole xon. Ta fool, a ga' o njom'andaan. Ndaxar naa na jalwaa a jigid baa hup a ndok, ta jeg xa pas xa **tinqu**. A nand nen ka fardeena. A nandtaa a tagid no kiin. I feetloox teen, a kid a fak a ɓaal a qoodu, o ñis o ɓapu. O don ole ee yaɓ a nandtaa begax

Na tagid ale no ndaxar ne, dara yo'nooxee kaa lalitna ee kaa ñoowaa. Refee a kid ake, refee o don ole. A soƴangaa ee kaa deetang sax, o don ole kaa saɗarnoox baa nand ne na fangool fa soxodu. Ke moy'na jom'andit ten refu a qasax ale ta genitna. Kaa nibaan saa saɗarnoox. Ye Moon a nanna a qasax a kene kaa diid baa naang muut a doon teen a jaaxid. Oy ! ndaxar naa na layaa ! Teen a yegu ee a riqe baa dalfo meeñ. Ndaxar ne a nand nen kaa lubna a naaq a riqin. Moon a meeñ miñu ye ta inooxkaa, ceeɗ ne mud.

Ndaxar ne matiidin apaax a wuuqan. Ta nand nen taxar lakas ke kaa ndiid. Ndaxar maak naa a baat o lok a Moon a naaq. A qicin boo paam o donum. Kam diid le, Moon a nan o ñuxur o xonu, taa gof. A layin ee : « Moon ndiiki inooxaa. » Nan-gilooxaam too fañ o weecit ke buguuma o lay. Mene fop, muumeen nu mataxama taa lay ee : « Ndaxar naa na layaa », a xon ndiiki. Jaf lene waasanaaxoong. Xoti fatof, jaf lakas, o matatangaam, wetandooxi ee kaam layaa. Moon cungee o baat o layel o ten. Yaa a naaq ale xay'uuna Moon a **daap**.

Yaa Moon a yufna baa gof ndaxar ne, ta geenoox a letnoox a moos xoox le, yaam o fomel. Ta doon teen ee Ndaxar soxodu nene taxu yonges neene a yaqoox.

Moonn ee: xooxes le kaa d'omaa too um xeexel.

Moon a yiif a yiifatin nam a fi' kaa baa jeg kaa ta ñaamna yaam nqeex . Ta fool a xalaat ee : kaam juum ye jambatwuuma Ndaxar ne. Ndaa ten na waafankaxam pexey naa taxna um ñaam boo giñ. Xan a tax boo xeexkandeem o feet, laqa feet,fo xa yeng axe naa ngaraa.

No feet olaa, Moon a deetik a Mbat, ye ta fadiidna, ta lay a Mbat ee : mexey. Mbat a doonin ee mi tam mexey.

No njoktoor naaga, Moon a lay a mbat ee ; xaye um lalong kaa moseeroona o ga'. Faapof fa maamof mosiran o nga'.

Ndaa Moon xaro ?

Moon a lay ee Ndaxar naa na layaa.

Ndaxar naa na layaa! Moon ba yafaam. Felee boo felee ndaa Moon koo yafaam moon a layin ee waagaam o daaboox no gon ya 'es ee. Waagaxoong o lal ndaxar naa na layaa ne na wo fo mi. Ndaa i nanoo-rangaa.

Ii nam i nanooritkaa ?

Mbaat, daabooxaam ee o ga'agaan xan o jaxid' boo lay ee Ndaxar naa na layaa !

Moon na pexeyum, a layin ee o layangiran ee Ndaxar naa na layaa xan a fuux. Too xan a fadong a naaxum ake.

Ten Mbat layu ee : Moon aca i ndet ! .

Da yoon a ndet, baatne da mbadiit na koɓ ale.

Mbat a ga' Ndaxar naa moy'na magin, a fi'nen kaa jegna a tagid. Mbat a diid a dal fo falalu ee Ndaxar na na layaa !

Yaa ta paangaa, ta nan ndiq, Mbat a yen a meñ moon a sogin o raxan. Moon na dooq a Mbat boo kam taxar kaa, mbat oxe naanga muut yaam a diid. Ta nomtooxiid a doon teen jaad le fo o ñofelum, a doon teen a mbaal o yaal yiif le. Xay'ee mberkele fo wiilum mayu taa safik, fo naak a koɓ le andoona ee sadaree tus.

Moon a roxondoox naak a koɓ le a retaa no ndaxar naa, Ndol fee fañna kumpa a reefin.

Naak a koɓ le a jaaxidɗ, ten itam ye ta ga'na Ndaxar njom'andaan ne. Ah, muumeen neene soxodu, a xay'ange kuu feluuna ta fi'. Too xan ta war ɓaabaan ke fop, ndaa xan a andee Ndol moy'un o y'i'y.

No feet olaa, moon a nomtoox na koɓ alaa ndax ta jeg oxaa ta warna. Teen Ndol a baatu inoox, a reef took Moon. Yaa Moon a yoo-kuuna a baat o doon pexey ke ta fi'na muumeen ke. Ndol a yo'in nof a baat o yo'in nof maakum ke.

A naang muut baa and ke Moon a bugna.

Moon a xalaataa ke ta laykaa a Ndol. Yiif laa a bun ta lay ee : andaa mi yiifes felee. Kaam safik xoox, too yiifes naangee bunaa.

Ndax waagaam o laamit tig ?

Ndol a doonin ee : Moon xar o laamitkaxam, layi um nan.

Xar ando no ndaxar naa na layaa ?

Koo bugaam o jom'and, ndaxar naa na layaa !

Ha-aa de kaa i njeetaayaa soom.

Ndol a yiif ake a niibaana.

Yaa da moofna ondik, Moon a ga'ee Ndol kaa buub. Taaga a laamtun ee wo xaariites, xar fi'o nen oxaa jaaxidna ?

Ndol a layin ee : « dayiim no jaaxid soom, kaam nand nen o xaa bugna o jomi. »

Moon a layin ee, yaaga de o ga'angaa ndaxar naa na magna, a jigdaa xan o wuuq apaax. Too layaa ee : boo kene ndaxar naa na layaa oo. Jafeñee o layel tus. Laacee sax yiif felu ngir o wetandooxin.

Cungi boo um jeem boo and ndax xam waagin. Ndaxar naa na layaa ...

. Foogaam ee weecitkinum. Ndaa koy, keene a doya waar, oleng mosee o ga' nandu neene.

Ndol a dalfo inoox a lay ee Moon, i mbaaga ndet ndiiki.

Teen a yoonu a ndet, baatnee da mbad na koɓ alaa.

Ndol a damtin ee oo ndaxar naa na layaa ! ndaxar naa na layaa !...

Moon a layin ee fadandi fa lay fee. No fit fee ten retna, Ndol oxe layataa ee ndaxar naa na.ndaxar naa.

Moon a layin ee xa damong, layi ke layoonga!

Ndol ee fa roog kam weecin, ndaxar naa na.ndaxar naa

Moon a fuux a doon teen ee layi ee ndaxar naa na layaa, ba xalaat lakas. Yaa Moon a paangaa xa ñuxuur axe rek, a naaq a fadin, ta meeñ, inooxatee.

Laamit

- 1 O njom' andaan onqum Moon a ga' u na koβ ale ?
- 2 O njiriiñ onqum a bisiidun ?
- 3 Xar taxu Moon a bis a Mbat no ndaxar naa na layaa ?
- 4 Coodti xalaatof ne ga'toona kene jegna ?

Jambaar fee Samba Gilaaagegi

Jambaar fee Samba Gilaajeegi

Na saate fulaane waa, a jeg'a o koor o leng oxaa gen'ina maaga. Kom leng ta lay ee kaa ñaay'kaa ngir o moy' o and. Ta seq ke naa yetooxan ta ref a qali fo laβum, a sog o ñaay pisum. Naaga a doonooxu na fat laa, o taalibe'um oxaa gimuuna, a reef a cinjum.

Yaa Samba a ñaay'na waxtu mayu,

Ta faaf a koβ a leng a sog o fadiid na mbeel a maak. Taxar maak kaa fasna o saax o leng ole na foofi le na mbeel ale naa caarwaa. Maaga refu mbind Duubaa Lumpuur.

Duubaa Lumpuur muumeen maak oo. Xeet niŋki-nanka a refu, cer ke a may fut xa bas axaa naa nandtaa fo xa pus fanoox.

A cafum a qaruu kaa a njega paambaañ cigdu taa nqoc' a nandtaa fo paambaañ Njogoy.

Ta yoon fo coow maak.

Ye foofi le a baatna naang tek, duubaa Lumpuur a fadiid. O xe geenoox kam foofi le a widaa o kiin o sobu xe yaqanuuna o faan. Yaa ta ga'na a Samba, taaga wecaqilooxu a ga'in. Paabaan neene kaa sadarnoox lool boo we njambaar'ina sax kaa sendoogu yaam diid. Ndaa Samba yeegniran cerum. O yoonum a layanaan, ndaa taxee ta ñak o fudoox a matik a mbeel alaa.

No ndak-fo-ndukax foofi fo baal ole xooñ a fer a yo'nooxaa. Foofi le a way'aa a bax-baxnaa, boo ta baatin ee tek. A yaand a maak akaa mbodna nen loot maak a mbudoox a jasnoor fo ten a wuuqin a maak nen duud .

Kaa wet o donum, ta yaaj lool. Ta waas tuñ pefaru ta sutoox teen.
Ndaa Samba diidee boo ndiik. O xe jasnoor fo muumeen ne a deetan.
Duubaa Lumpuur a magna :

O cok olaa liitooxaa, xoox laa a jigdaa baa faaf taxar maak ke boo na
eel akaa. Ndaa Samba sadaree boo ndiik.

- Duubaa Lampuur, xar taxu o fi'aa kene ? Koo jeg o daaw rek.
Mi fene, jegiim tus kaa sadaruuma.

Ye ta baatna o nand ne ta nand'iina, taaga a doonun ee :

No wiin we fop, wo moyu o jambaar teen. Keene taxu xan cooxong neexil. Ci'aaxong gidi faana refna yooru ßaak naana. O sutangaan no xolum rek, refu ee waraa oxe o ñoxortaa. Samba a tay o jang gidi fee.

Ye ta retna baa xotin baa yut, a layin ee :

- A faaxa ! Me xe retaa deetik ndax ke Duubaa Lumpuur a layna ndigil oo !

Ta sut gidi fee no xolum rek muumeen ne a yen a xon.

Samba a reef a fatum a ñaay'aa. Ta fadiid na saate fa maak faa ta andeerna. Kaa ñaay'u miñu no njeec' naa. Kaaga taxu ta hodom'el. Ye ta baatna o ñaay' ondik rek, ta geenoox no mbaamir a ndok ale no daaf le ta eetna o ga' a xed' foofi fo yerel.

O kiin roog o tew a ci'in o ndik foofi na sak a leng. Foofi le oxe xeeñ boo waagaand o yer.

- Taaga a layu ee : foofi lene siɓdu !
- Ta doonin ee : Ee o kenar oxe, saate feeke jegee foofi.
- Xar taxu keene ?

Foofi, o piñ o leng waagano jegit no saate fee too fanoox genu maaga. Jaf leng soom waago jegit maaga foofi no hiid ole. Too o hiid oluu refna xan o cooxin sadax o toog o leng. Kaa warel o rokan ñira no maad o tew.

A hibanel xa qed wurus, o y'ang wurus fo ceen wurus ta cooxeel. A soɓangaa o toog oxe ta cooxeena a felaan, kaa bisan, a ñaamin. A felangiran koy, waaskee oleng ta waafik foofi na mbeel alaa. O feet sax i ndetkaa cooxik o toog oxe a Fanoox fee.

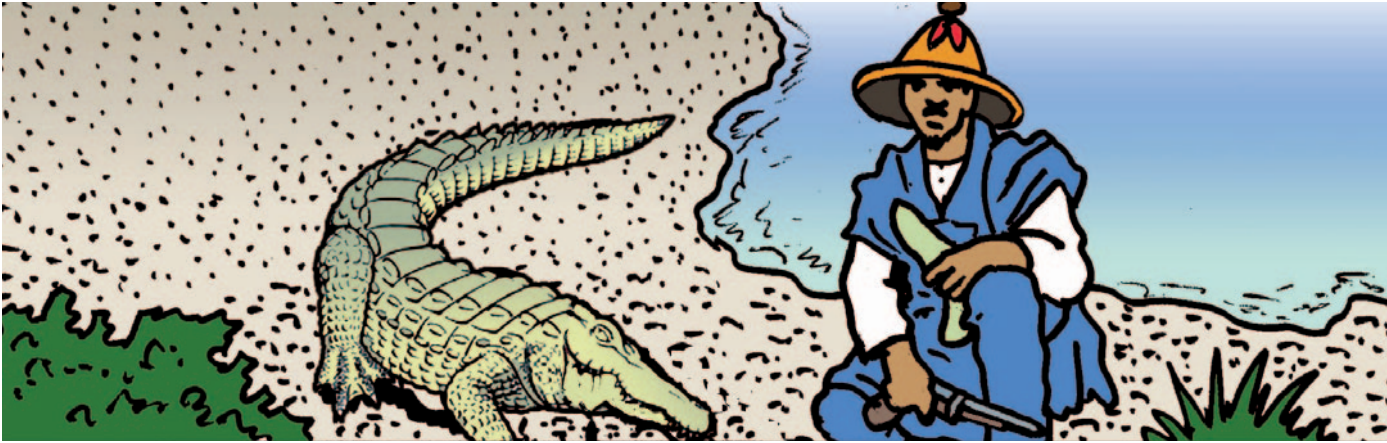
-Samba layin ee : cooxaam nqaw naa yipeerna tig. Kaam retaa na mbeel alaa waafik foofi mi fa xooxes.

- O kiin roog oxe a doonin a sendaa :

Xan a ñaamong de !

- Samba a ret na mbeel alaa. A yeew nqaw ne o kiin roog a cooxuuna, ta yer a coox pisum fo yoonum da yer. Taaga a nanu coow maak
- Fanoox faa sutoox na mbeel alaa.
 - Fanoox faa a laamtin : xar o fi'aa mene ?
 - Samba a doonin a lanq ee : Kaam xodomel soom yeraa.
 - Wati mene ndiiki-ndiiki mbaat um ñaamong.
 - Samba fee jambaarna a layin ee : Fanoox sadarirong.
 - Fanoox a fuux lool a ret a soŋkin. A kidum akaa a yaxig nen a fidel.

Ye pis ne na Samba a ga'na o don o yaaju o jigdu le Fanoox, ta fer o xegegaa a foolwaa. O yoon oxe Samba a diid baa sendaa, a laqook no joc o leng.

Ndaa Samba yo'nooxee sen. Yaa Fanoox fee a matiidna teen a sutu gidi fee no xool ole. No ndak-fo-ndukax Fanoox fee a xon.

Samba a deg no fool ne o ndik, a cooxin o yoonum. Ta waas xa c'angum fa ñafafum paam a mbeel alaa

A anda ee oleng waagkee o rokoox o y'angum fo xa ñaafum.

Yaam oleng jegee o jaf fo xa ßay xa neewtu ne no ten. Naaga a xaadtu na saate'um faa.

No ñaal naa reefna teen, o maad a xooy gawul waa ndefna na saate faa fop. Yaam kaa bug o toog oxe wareena o cooxit sadax a bisel na mbeel alaa.

Ndeysaan, gawul we owe ndeefa took o toog oxe. A ngimanan a tagan.

- Aa ! wo, o tew o cegu jom refo.
- Fanoox fee a ñaama maagof dik.
- Wo naa dadkandkaa den, too sadariro Fanoox fee.
- Xan i njeg foofi fo felu yaam wo.

Ye o toog oxe a fadiidna na mbeel ale, ta rok kam foofi laa. Oxe ga'aa
Fanoox faa a retaa took foofi le.

Taaga gawul we ee, woy taamaala fee! Fanoox fee jabee sadax' in
fee, ta ref ee bugee o toog oxe da cooxuuna.

I njegkee foofi itam, in fop xan a kodom a war a in.

Yaam koy weene njegee o toq foofi.

Fat i ñof o feefik o toog oxaa moyuuna o mos ndax ta fi' el sadax.
Ndaa o Noox ole lijtee den .

O tatkandeer oxaa da njilna, Kumba ne' e too a ref o ßiy no yaal
saate.

Kaa nandanteel fo nqool onqe yaam o mosel, too a jeg jom ne na Samba.

Kumba kaa fadiid rek a sooboox kam a mbeel ale. O Noox ole o xe naang dem o mbiñ o leng. Kumba a wenin, boo ndiiki ta naang cel, ta matiidin a falin. Yaa ta ga'na ee yo'nooxee, ta dalfo nyaay took xoox le soo a lay took :

- A xona xon! Noox le a xona!

Fop a ndok kam a mbeel ale. Kiin-oo-kiin a bug o ga' a kid-faac muumeen ne diidlandoogna saate fa muum. Teen o yaal saate layu fo saate faa fop.

O xuu waagna o lay ne fanqon fee a garitna, um cooxin kuu ta laacna.

Yaa da nanna Maad a regtaa neexil, oxuu refna a inoox ee :
mi oo ! mi oo !

Oxuu refna a wetandaa ngir a gimnoor o maad ee ten waru Noox le.
Ndaa o maak oxaa ga'ina xa cang fo xa ñaaf axaa Samba, a lay took ee :
keene xa cang fo xa ñaaf axaa Samba, a salma koor alaa.

Maad ee a faaxa, soo a lay a den ee.

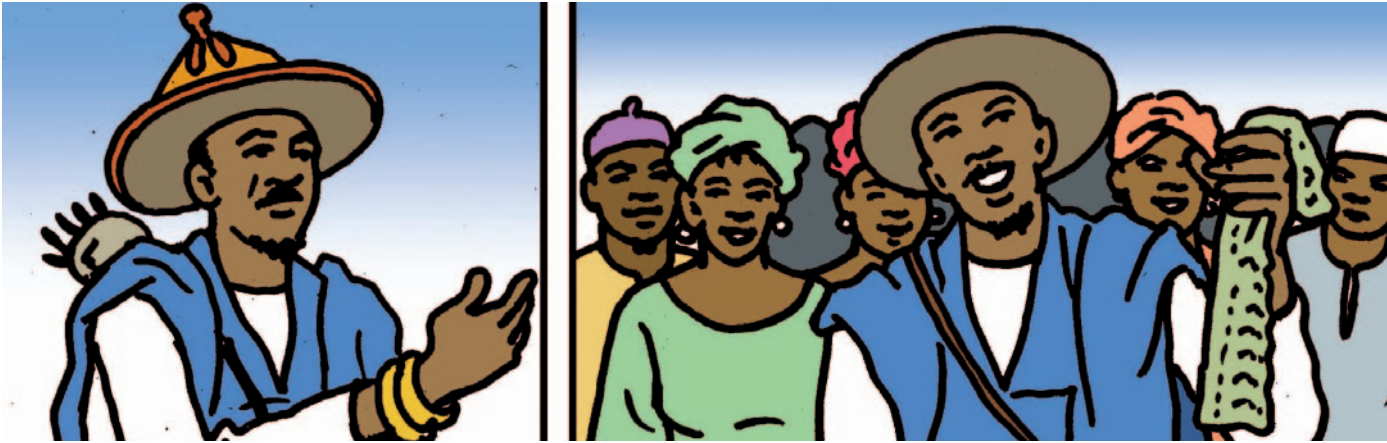
Oxuu rokoox o y'angum mbaat xa ñaafum, o gariid um cooxong neexil.
Oxuu refna a jeema o rokoox xa cang axe fo xa ñaaf axe, ndaa o leng
waagiran.

O fanna o leng a lay ee : o maak oxaa a layee ndigil.

Xa cang axe fo xa ñaaf axe kaa neew lool, o njaac weccu den meen.
Too oleng laykee ee o rik o deɓ olaaga, o ten waru a noox a maak
alaaga.

Da nqooy xa caac axe o leng-oo-leng boo feet,
ndax xa cang axe fo xa ñaaf axe mboda den. Ndaa oleng na den waagee
o rokoox xa cang axe too mbaagee o ndokoox xa ñaaf axe. Kaa moy'aa
o neew sax a refangaa o njaac bugun o jiriiñoor. Taaga o fanna oxe
a laytu ee : « Kaa nandtaa ee xa cang axe fo ñaaf axe, jini weecu
den meen. » Kelfa fa maak fee fo qaariitum ke a fooq Fanoox faa boo
na tambando Faa na mbeel ale. A baat teen ee : « jambaar fee degu
o ndik no fool ne na Fanoox fee. Oxe seqna fool neene fat a bisiidin. »
Keene xan a lalit jom fo fit fee ta jegna. O tew oleng a inoox a layee :
« Faak a juga o kenar oxaa garna na saate fee a xedaam foofi. Um
ci'in foofi fo rodgu, ta fañin o yer. Ta sutoox a ret na mbeel alaa a
waafik foofi. Ye ta nomtooxiidna a bisiid nqaw mayu fo foofi fo felu.
Foogaam ee o ten waru Fanoox fee. » No ndak-fo-ndukax, o maad a
lulit a xooyin o kenar oxe. Ye ta fadiidna, ta layin ee : liifi xa cang axe
fo xa ñaaf axe.

Samba a liifoox ta fodin kep. Ndaa o fanna oxe a lay ee keene doyee.
Ta baat teen ee : Taa fool ne degteena na Fanoox fee ?

Samba a joox o yoonum ta wet saak ne a bisiid fool ne. Samba a
tafnin no doy laa ta fod teen kep.

O maad oxe a matiid a Samba a layin ee :

« Wo o kenar oxe, fexeyaa boo i sambir fo Fanoox fee. Wo refu jambaar
no cambaar ke. Layaam ke bugoona, um cooxong o ten.»

Ye ta wetandooxeena kaa jofna no roog daduk waa cooxit'eena
sadox, a cooxel Fanoox faa, teen a layu kene :

- Mi Samba Gilaajeegi, leng soom um laacaa : «Ta ref nu ci'aam a
Kumba fee jegna jom taa jambaar lool. »

No ndak-fo-ndukax, ta ci'el o ten. Kumba dolwan a Samba. Da njeg
xa ßiy xa mayu axaa njambaarna nen we ndimna den.

Laamit

- 1 Oxum gon jini fee a xooyteel ?
- 2 Ye Samba a waraa jini fee, ndax kaa bug'u dimle we na saate fee da njeg foofi ?
- 3 Xar taxu xa c'ang axe fo xa ñaaf axe a neew boo oleng waagiran o rokoox ?
- 4 Xar taxu da layee Samba a fi'a o ndam ?

Sofoor fa saganu

Sofoor fa sagnu

Mbegaan sofoor fa saganu a refu. Oxe seqa o oto Njaga Njaay o no-goyu. O deetangaa o oto le, muu refna kaa gef. O lampa le refna mbaa-mir a leerandaa a fat ale yaa o yeng a fadna tus kabatee teen. Pentuur fee na Njaga Njaay ale fop kaa xobdoox boo tus yoqatee teen. O oto le a cooxangaam a cinj o yeng, ga'kiro tus no ten. Kam o oto le, moofir mayu kaa ɓoloox, ta hiɓ a den fo liir. O moofangaa kam o oto le daxay'oox o ga'aa took asamaan fee.

O oto le kaa jegee a kaayiit a mayu. Asiraas fee a faga kaa fadna a qool. O oto le jegee wisit teknik.

O feet o Mbegaan a waru o yip o oto le a jofaa Tamba. Kaa hirnik no nqel naa boo ndeer o yeng ta sog o wondooxik. Ye ta yokeel no nqes ne a dom'a lool yaam faanar ne. Yaa ta yokooxna baa kaɓin o oto le, muu fodoona o nanaa xiin le no motor fee. Doon teen yookaa fo suun ole. Kaɓin o oto le a dom'a lool no ten. Xa caac' axe na saate fee mujun o puus. Ye oto le a kaɓna a retu gaaraas. Da ndoon teen waxtu fik, koksoor fee a xooyin ee o ten waru o rok. Neene Mbegaan a bistiidu a Njaga Njaayum ale ngir o rok we na ndetaa Tamba. Aparanti fee nyaayu took a d'agaa bagaas ke.

O oto le a may fut boo aparanti le jeggee maa ta moofna.

Ye ta doonooxna na fat ale jofna Tamba, Mbegaan a yufaa a fi' nen oxaa seqna a abiyon. Fo ke ta yufaa fop, waxtu fuu te xooyeena, ta jang o telefonum. A jaabaa boo yaa ta bugna o jooB. Aparanti le a magaa sigareet a deba xa mego xe na koB ale. Neene keBandtu xa ñaay xa mayu na fat ale. Xa ñaay axeene ta heBandna a taxa boo taxar fo daaf mayu a dox. Maaga cegel ke njegatee tus kaa da ñaamna.

Kilyaan ke na Njaga Njaay ale o we njeetaayaa ceetaay pelu. A jega waa andoona ee yaa da ndetaa boo ndiik, o we nqasraa kam den. Yoq we a ñimatiraa no polotik. Lakas a layaa no njom ne warna jeg dii-boor. Oxuu refna a layaa ee mbirum naa maafkaa. Coow le kam a njanga njaay le a naang kur.

Ye da mbadna kawlaw, Mbegaan a geenoox no esaaseer naa ngir o baat esaas. Naaga, kilyaan ke a mbudwaa a mbaafkaa a ñakit. Ta jeg waa njofna na puus-puus a tegey' akaa. We yoqna a ndet na yaay faa naa jikwaa kafe Tuubaa. Yaa da ñaktooxna baa ngiñ, da suuratin na fat alaa. Kam o oto le, kaa nand ee jeetaay le kaa moy' o fel. Yaa da mbaafna Mbirkilaan, baa bolkaa Naawel, o oto le mat o joob yaam a kaat a fomu. Neene sax sandarma ke a ngeennin. A feet a kaayit ake no oto le, da nga' ee mayu teen kaa mbag. A kaayit a lakas a mayu o oto le jegee den.

Neene sandarma fee a bindanin a kaayiit ndax ta rabid.

Ye sandarma ke a daknuuna o permi ne, Mbegaan a doonooxatin na fat alaa a moy o yufaa.

Ye ta waajaa o fad Kungel teen a feru o yeegaa coono. Ta nima a jaaywaa. Kam o oto le, fop a naang tek. Kilyaan ke nqija, yoq we a faanaa. lakas we a naang tek yaam a fat a kofu le. O oto le a nyaayaa a fudwaa a fat ale too oleng yeegee teen tig. Neene ta yufaa baa xet fa kamiyoŋ alaa hatna Mali. A kamiyoŋ alaa oxaa yip'u baa may ba-gaas. Muu fodoona kam Kungel o nanaa duk faa.

A kamiyoŋ ale hat'ina Mali taa yip'u baa may o xe yena no saax o janoon. Guru, fo xa saaku karite xaa ta rok'ina a sambrandoox kam a koɓ ale. O oto le Mbegaan a yen ndeer a qal alaa. A pano a leng a wektoox a dalik maana. Muu fodoona o nanaa xa buuq axe no kilyaan ke. Xa caac' axe a ɲereɓoox yaay den ke. Mbegaan a diid baa sutoox o oto le, a roxondoox xa ɓayum a faamnoox na koɓ alaa. Bagaas ke no kilyaan ke a sambrandoox a ndeer a tali le.

A kaat ake fa buuq axe yegnu we ngenna kungel. Goor fo rew fop a ɗufaniid akisidaŋ fee ngir o mucil wiin we. Oxuu refna na den a yufaa amaak ndax ta teel o fadiid.

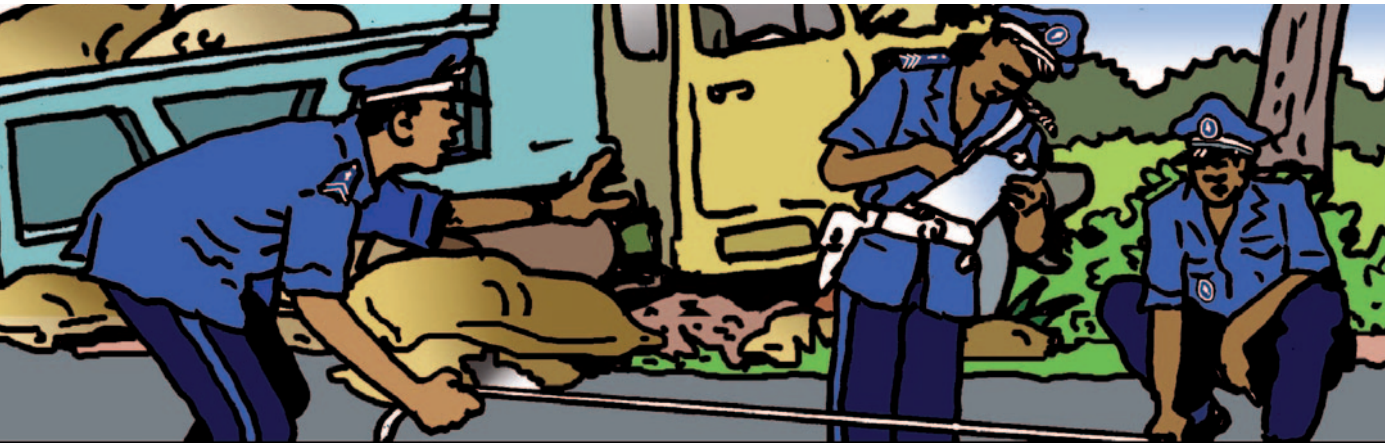
Ye we na saate fee a mbadiidna, teen a andu ee xa buuq axe mayu, ndaa oleng xonee. Ndaa koy a jega teen rew dik waa a caf den a ßolooxna. Ta jeg it o njaac o ngoor onqaa xijna yaam xoox le kaa gef. O bay o ñamaak ole na aparanti le it kaa ßoloox. O fomel ole a xijlaan boo ta wondoox a berenjwaa a lanq. O Mbegaan, sofoor fee, oleng andee mam a jofu. Sofoor fee na kamiyoŋ ale tus daawiran. We ngaañooxna fop owe mbondooxa, we cufgiidna, a mbundaa den. O oto laa, o saax oleng ole fop kaa tas. Weer ke fop a ngef, moofir ke fop a ßoloox, kaana a sambrandoox.

O leng no we naa cufгаа xоoyu saoor pompiye ke no telefonum. O leng na den a xоoy a sandarma ke. Miñee tus da nan pompiye ke a ngaraa. Muu fodoona o nanaa o wuuqum ole « pii-poo pii-poo » poo. Yaa pompiye mbadiidna, goor dik fo rew dik a mbudoox no oto den a seq a balankaar. Neene da njof no we moyna o son. Da ndoon a den na balankaar ale o leng-oo-leng.

Ye da cutna, da ndet opitaal ngir da mbaadnel.

Naaga a sandarma ke a mbadiid. A laamit sofoor ke na oto ke. Teen a jegu oxaa garna, a lay ee o ten refu sofoor a kamiyoŋ ale.

Ke sandarma ke a eetna o mbi' refu o laamit a kaayit ake no oto le. Sofoor fee a coox a den a kaayit ake da laamitna fop. Ye da c'utna fa sofoor fee na kamiyoŋ ale, sandarma fe a laamit wiin we o xe yufnoogna a njaga njaay ale. Da feet baa nqij too nga'ee Mbegaan. Taaga o leng oxaa ref'ina na njaga njaay ale a deetu no batand. A yook a Mbegaan kam a koɓ ale ta roxondoox xa ɓayum. Teen sandarma ke a ndetu a ngotkin me ta refna a ɓisiidin. Mi Mbegaan, aksidaŋ, a war o kiin! ta fi' nen oxaa xoox le suptooxiidaa. Sandarma ke a layin ee oleng xonee ndaa a jega waa ngaañooxna.

Ye sandarma ke a ndalanna a yiifum baa c'ut teen a laamtun a kaayit ake no oto le. Mbegaan a coox a den kaayit ke. A sandarma ke a ndop a saytax ale no ke waralna aksidaŋ fee.

Ye sandarma ke a saytooxna ke waralna aksidanj fee, taaga a nga'u ee sofoor a njaga njaye ale tooñu. Mbegaan waasu a fatum a ret a sofik a kamiyoñ ale. Kaa ðaanoogu. Keene bisiidu taamaala fee. Ye sandarma ke a feetna a kaayit ake no oto le Mbegaan, tusum beere na fat.

Neene, sandarma fa ndew fee a lokrand xa ðay axe a roknin no oto le. Yaa da mbadna poliis, ta nan-gilooxel. Ke ta layna fop tus safkee teen. Neene sandarma ke a ndop a asan. Da andnin ee o oto malaaka a refu kaa jabel o wootoox. Da ndoon teen ee yuf o ndang dal o ndang. Sofoor fuu refna a wara o jeg a kaayit o oto a leeru.

Laamit

1. O xum xeet a oto Mbegaan a sequ ?
2. Ndax o oto le Mbegaan a waaga o ret Tambaal ?
3. Xar taxu kam o oto le xumb ?
4. Xar nu yiifandkaa a Mbegaan boo calelum a moy' o faax ?

Ndut ne

Ndut ne

Ndiiki, Mustafaa a safkata. O hiid ole rend, ta jeg xa kiid betaa fak. We ndimuuna a mbaraan o mbaajan ndax ta ret na saate caaci'umiin a Sandeem. Saate faaga Senegaal fop a andaan no fonjik cosaan. A Sandeem, xa kiid xa betaq axuu ndefna ndut maak naa jegaa maaga. Muu o fiy a Sandeem a refna guutkee keene. Goor oo, rew oo, xa tebandoong oo, maak oo, fop kaa maadiidan. Saate fee kaa mayaa coow : xa oto, a sareet, xa welo, xa jakartaa, kaa sufaa wiin a fisaa na saate faa. O hiid olene koy xupu yaam a ngeenna mal naa seqna o xet ole. No mal neene, fop mbogu teen. Mal ke fop, roog we, xa pes axe, boo no maak we, goor fo rew.

Mal ne no maak we a coodta o nan ole, fop a cuungoogna. Ndut ne, fop ndamun, yaa o nqool setaambar a jegna ñaal fik. No joc olaa no batand naa Laandaan a mbi'itkan.

Mal ßetik a ndoonu, mal nuu refna a juga goor fo rew. A juga mal naa seqna a qooland ale, Jalgi Nduur adwanun. A juga mal naa seqna xaaliis fee, oxe adwanuuna a ref Duudu Juuf. A juga itam mal naa na lijtaa a ñaam ale fo a yer ale. Mal naaga hupu wiin. O xe adwanuuna a ref Maam Biram. Ta fokatel fo o xe refna Ayu.

Mal ßetkandeer ne a ref waa andoona ee kaa andel no jof. Den koy kaa ßaataa a yiif mal lakas ke. O yaal saate fee a ref Laafaatim Juuf. Den fo jarafum Demba Job den na lijtaa a njokrandaa mal ke.

Me da mbarna nqucnit xa teɓandoong axe fo me da mbarna o ndef, kaa war o faax.

Xa teɓandoong xa koor axe, a mbar na qenand ale, too maak we a adwan a den. Rew we oo yoqee a cinj. Xa sar axe da mbarna o faap o we ndiweel. Xa leelir axe mbarna nqooland itam o we nqendaneel too a maya. Ye da mbugna ngeenin paar ke, da inoox a kid a qoolu a nqot tikoarik ke a mbaafik a koɓ alaa. Da nqet na fat ale fa Baab Koori ta lay a den ee : « mbi' yo fop boo baa nu ngod ɓaak ne. Baa nu mbeecit o mbaaf xa pas ɓaak fo qaasuub.

Da ñaay' o ndik a nqet fo mboɓ ndew ne : Yaasin ; Maye, Wolimata fa Sali. O xuu refna na den a gadoox laɓum. Maamuur a lay a den ee « mam nu njofaa ? Maye a doonin ee » kaa i mbug o mbog no calel ke, ke warna xa teɓ' in, ten waru in.« Maamuur a doon o ndebum a layin ee « nu laya ndigil. » Aca i ndet, feetyo me nu ñaay'aa a koɓ ale kaa may foofi fo lanq.

Baab Aali a xooy gendum ndax da mbaxtaan na cik ale no naak ke. Laafaatim a lay ee « fulaane we, fo seereer we, fo we naa njikwaa a tegey, den andu a tegey apaax. Den mbaru o mbokatoor a njikik naak. »

Baab Aali a lay ee xan a jeg fa den jeetaay. Ta lay a den ee ba nu ñofandoox, too ba nu mbelaatoor yaam kaaga kaa yaqaa a cik. Ta lay a den ee mbexeyyo njeg naak laa giñna taa mos boo fop a faay. Baab Moor a lay ee ; fat i teel o ndet yaam no ndiig i ndefu. Baab Aali a lay a Musaa fa Omar da ngumin a sareet den a ßis a den no ciijikax o xe daral.

Da nqetik na carind Baab Aali. Oxeene o lay a den ee xan a cood nji-gan ne a Ngoor fee warna o yoon fo ßeem. Ye da sambraa ta lay a den ee ba nu mboodoox de, yaam nu mbaree o ñaalel.

Nqes teel, jijik we fop a ngar, seereer ke fo jijikax a tegey' ake. Baab Aali a lim xaaliis fee a doonin no bay no ßeem. Da nyaay den fop na sareet ake a ndet na daral faa. Pis ke cufaa da ndetaa. Ye cee' tanqin ne fadkaa, da mbadiid baa mbidaa naak. Daral fee a may muut fo wiin, coow le ee kur. Wiin we a mbaxaale'aa, naak ke mboolaa, gaynaak we a nqaaj a den. Jijik we feetaa naak ke. Da nqaajoor a qaaj a tadak ndax a bid ale a yoob. A qaaj-oo-qaaj a jeg o seereer o pulaane fo o ciijikax a tegey'.

Da njik naak qarbenfik ndax da mbaajan ndut ne. Jijik we ngum naak ke no nqel ne, fop a faay.

Baab Aali a lay a den ee nu mbi'a ngoor, naak ke a mbaaxa. A faamir fa yaa Binta a layin ee xooyi rew dik nu lay na cik ale no kaaf ke.

A doon teen ee : ndut ne ñaal xarboxay fo ñaal fetik na xa culi temeend. Roog fuu feedna, nu mbara o nqet no mbind Baab Aali ndax nu and ke naa jikkeel fo ke doyna na xaalais.

Rew we a lim cawir ke fop. Yaa Binta bind ke naa jikkeel fop fo ne xaaliisum a fodna. Baab Aali a coodin xalis fa mayu ta layin ee fat nu pii6 .

Nqes teel, rew we a ndet luuma. Ye timis a fadkaa da ngatiid a cood a Baab Aali ke da njikna na kaayiit ake laltuuna.

O jaar xa tebandoong axe a mbaru o ndet na kof alaa ndax da nqucoox. Oxuu refna teen we ndimoonga a mbaajanong. Baab Demba fa yaa Ami a ngoy o fiy den Mustafaa ndax da faatin yiif.

Baa'bum a layin ee : « caaci ke wo fop cambaar a ndef'u. Mosee ndiid, mosee sadar, fat o noon a den. » Ta doon ten ee : « wariro lool, wariro wuuq fat o safik. »

Yaa'um a layin ee « o koor dara waree o dom no ten, baa sedlataam. Mustafaa a doon a den ee : banu njaaxid, sadarriim, diidiim, sendiim too lookiim. Baab Demba a layin ee roki no njawandne o xaf no ngaw ne yo' in foofi le yer teen boogoox teen.

yaa Ami a coodin teex a layin ee humwen no cokof, no bayof o janoon fo na caf a namaak.

Yaa njeec ne mudkaa Baab Demba a xedanin a yoon fo ten no nqel naa. Faap-o-tewum Faatu a reef tookum a giman.

Xa tebandoonng axe mbarna ndok ndut fop a ngariid no nqel ne. A yoon fo we atna den. Ye njeec' ne a mudaa o koor o maak a lay a den ee « fat nu njeg jom to nu sadf ». Da ndalfo adoox a mbaafik a kopf alaa. Xa tebandoonng axe a loolaa wene a safkinooxaa. Mustafaa o xe taya, a njasaa a jalaa saa tiimnooraa gendum we. O koor o maak a lay a den ee tiimyo, jegree diid, jegree sadar ndefyo cambaar.

Caaci Mbisaan maak, njaamaan fee fo we naa ndamtan o waa no ruq. Mustafaa fo xa tebandoonng axe sag na, a ndok, Lakas we a fas, yaam a sadar oxaa bisna den. O maak o leng a lay a den ee goor nu ndefu, fomu miñee too oxuu muñuuna xan a fag.

Ye fop a tiimna, selbe we a ndokan a den toki njuli ke, a bolan a den xa lenge, saa bis a den no mbaar naa. Ye da ßaatinkaa, a jeg xa culi axaa faanna baa mbal o saq. Mustafaa koy a tooñaa gendum we.

O yeng o laa no ndut naa, xa selbe xe ngimaa a mbakaa. Juul we fo xa selbe lakas a njaabaa. A pamb ake njibaa, lee-leek o cuul a inoox a jaayoox. Fuufuud we a nqonaa fo xa buuq. O selbe le ñarooxna a widaa kam o lang ole. O xaay gimaa ee « mbaam ta yaalof ee mbaam. » Jaajaab waa a ndoonin ee « o yaales o xe ndut ne ee mbaam. » O cuul o leng o ne'e, Mustafaa a rok. A dalfo gim a kim alaa ba'um a jangin' uuna. « Njas taa no maag a pay'um jeeri ee, njas taa no maag. » Jaajaab waa a yoon fa pamb akaa, xa buuq axaa fo o mbec onqaa a jaxasoox. Juul we fop a inoox a nqetwin. O cuul o lakas a gim ee : « caway laacee ndun. » Ndut ne moy' o fel, xa selbe xe fop a muj a nqeenoox a mbuudaa juul we. »

No nqes naa kumax maak a jangna den xa cax. A baat teen a nax, fa a layoof fo ne taxar ke njiriñooreel. O selbe leng a lay ee fat nu ngore too mbañ o nqodaa. O ñak baa tax o gore'afar. O selbe lakas a doon teen ee : fat nu njeg jom too ñaay'aa no, ndigil. Yaam ndigil naa falakkaa. Kumax maak a lay ee ngenityo yar, sutura, fo ndamir ; mbi'eeno ñonax nuun. O lakas a lay ee : sutyo coxod fo naal na qeeñ nuun, mbugiryo. Xa ñuxurum axe, kaa yoontaa misaal boo juul we and ke naa jangneel teen.

Ñaal naa na tox alaa, i nqefand ngañ, ndox xa lengee xe fop. Na sadgalaa, juul we ñogoox, a ndokoox baa mos, saate fee ndef no mbec boo tige ñaal.

A cinj kaaga, Baab Aali gidim caate ke fop na yoon den a mosu fo nanoor den. Ta andnoor xa caac'axe ee den mbogu fop too kaa mbar o ndef qaariit.

Wiin we no caate ke a ngidmin, da nqed saa mbokit fop.

Laamit

- 1 Mam fa mban ndut ne a waru jegit ?
- 2 Ndax rew we kaa mbaasit goor we calel ke ?
Xar naa safkinaa a toonof ?
- 3 Ndax xa caac' axe Sandeem soom mbogu no ndut ne ?
Xar naa safkinaa a toonof ?
- 4 Xar moy'u o jeg solo no ke xa caac' axe a njangitna no
ndut ne ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN